

Závěrečná zpráva Akreditační komise o hodnocení doktorského studijního programu na Fakultě podnikatelské Vysokého učení technického v Brně září 2012

O zahájení hodnocení rozhodla Akreditační komise (dále AK), která dle § 84 odst. 1 písmeno a) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), pečuje o kvalitu vysokoškolského vzdělávání a všestranně posuzuje vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou a další tvůrčí činnost vysokých škol, na svém zasedání ve dnech 13. – 15. září 2010.

Účelová pracovní skupina (dále ÚPS), kterou AK pro realizaci hodnocení jmenovala, pracovala ve složení: prof. PhDr. Jana Geršlová, CSc. – předsedkyně, doc. Ing. Romana Provazníková, prof. RNDr. PhDr. Jan Štěpán, CSc., doc. Ing. Iva Ritschelová, CSc., Ph.D., Ph.D., prof. RNDr. Jan Ámos Víšek, CSc., doc. Ing. Miroslav Žižka.

Návštěva ÚPS na Fakultě podnikatelské Vysokého učení technického v Brně (FP VUT) se uskutečnila dne 6. září 2012 ve složení prof. PhDr. Jana Geršlová, CSc., doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D., prof. RNDr. PhDr. Jan Štěpán, CSc., doc. Ing. Iva Ritschelová, CSc., doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D., JUDr. Veronika Kudrová za Studentskou komoru Rady vysokých škol a Mgr. Dagmar Kaplanová ze sekretariátu AK. FP VUT byla zastoupena proděkanem pro studijní záležitosti doc. Ing. Vojtěchem Bartošem a Ing. Simonou Rekovou z oddělení pro vědu a výzkum.

Hodnotící zpráva vychází ze Sebehodnotící zprávy o uskutečňování doktorských studijních programů (DSP) zpracované na základě Dotazníku pro hodnocení akreditovaných činností – doktorské studijní programy, dalších podkladových materiálů zpracovaných fakultou (včetně dodatků za rok 2012). Podklady byly zpracovány pečlivě, nutno ale podotknout, že v jednotlivých kapitolách se společným pohledem na celý studijní program, byť je hodnocení zaměřeno na jednotlivé akreditované činnosti (studijní obory). AK dále vycházela z veřejně dostupných informací a z poznatků, které vyplynuly z návštěvy FP VUT.

Přehled akreditovaných programů a oborů (počet studentů k 31. 8. 2012)

Název programu	Název oboru	Doba studia	Počet studentů		Platnost akreditace
			P	K	
Ekonomika a management	Řízení a ekonomika podniku	3	27	14	31.10.2015
Economics and Management	Company Management and Economics	3	0	0	31.10.2015
Ekonomika a management	Podnikové finance	3	15	4	31.10.2015
Economics and Management	Corporate Finance	3	0	0	31.10.2015
Ekonomika a management	Řízení a ekonomika podniku	4	6	7	1.11.2019
Economics and Management	Company Management and Economics	4	0	0	1.11.2019
Ekonomika a	Podnikové finance	4	5	0	1.11.2019

management					
Economics and Management	Corporate Finance	4	0	0	1.11.2019

Úvod

Doktorské studium na FP VUT se do 31. 8. 2012, tedy v době zpracování sebehodnotící zprávy, řídilo Směrnicí děkanky č. 2/2011 pro realizaci DSP (vycházející ze Statutu VUT, Studijního a zkušebního řádu VUT a Stipendijního řádu VUT, Disciplinárního řádu pro studenty VUT a ze Statutu FP VUT) z 18. 7. 2011, která byla s účinností ode dne 1. 9. 2012 nahrazena směrnicí nazvanou jako *Novela č. 1/2012 Směrnice děkana č. 2/2011 pro realizaci doktorského studijního programu z 19. 6. 2012.*

Zásady studia je možné považovat za standardní, přijímací řízení je upraveno samostatným předpisem. Dokumentace k DSP je vedena standardně, přehledně a AK se nesečkala s žádnými nedostatky. Administrativně je průběh studia i průběh obhajob doktorských disertací veden velmi dobře, obhajoby probíhají před početně zastoupenými komisemi.

Na FP VUT probíhají paralelně tříleté a čtyřleté obory jediného studijního programu Ekonomika a management v české a anglické verzi. U oborů v angličtině v minulosti nevystudoval a v současnosti nestuduje jediný student. FP VUT se rozhodla jít cestou postupného utlumení tříletých oborů, tedy bez tlaku na přechod studentů do čtyřletého studia (podle informace vedení FP VUT proto, aby nedošlo k poškození studentů, kteří začali studium při očekávání určitých studijních povinností, neboť ve čtyřletém studiu došlo ke zvýšení objemu studijních povinností). Nová směrnice provádí zásadně tři změny: zavádí povinnost studentů absolvovat zahraniční studijní pobyt, pod tíhou neúspěšného ukončení studia požaduje přihlásit se ke státní zkoušce nejpozději v 6., resp. 5. (u tříletého studia) semestru studia, a konečně zpochybňuje vědecko-výzkumné bodování činnosti doktorandů, čímž dává najevo jeho prioritu. Všechny uvedené kroky jsou zároveň podpořeny motivačními stipendijní politikou.

Doktorské studium na FP VUT bylo etablováno v roce 1992 (spolu se vznikem fakulty) převedením oboru Ekonomika a řízení průmyslu z Fakulty strojního inženýrství. Postupně došlo k posílení ekonomických disciplín a zaměření na manažerské a ekonomické obory. Řízení a ekonomika podniku je dominantním oborem a fakulta tuto dominanci podtrhuje i existencí jedné společné oborové rady pro oba uskutečňované studijní obory – v podstatě rady celého studijního programu. Tímto postavením jediné oborové rady se signalizuje úzké propojení obou oborů (byť FP VUT upozorňuje na skutečnost, že druhý obor – Podnikové finance existuje pouze od roku 2008/2009 a nemá prozatím ani žádného absolventa).

Ze Sebehodnotící zprávy je patrný posun rámce pro uskutečňování DSP směrem k transparentnosti studia a jasných pravidel pro hodnocení studentů. V současné době se již postupně daří zvýšení kvality: mezi požadavky patří přesně specifikované požadavky na publikační výstupy doktorandů, na obsah a kvalitu disertační práce včetně požadavků na odpovídající témata prací. Zřejmě se podařilo zastavit nedobrá trend přechodu standardní doby studia (mimo jiné i „záchrannou síť“ v podobě čtyřletého studijního programu, byť se zvýšenými povinnostmi).

1. Studijní obor Řízení a ekonomika podniku

Výzkumná činnost

Obor Řízení a ekonomika podniku je poměrně široký, zahrnuje oblasti managementu podniku, marketingu, hodnocení výkonnosti podniku i rozhodování o způsobech jeho financování a celou strukturu podnikových souvislostí. FP VUT uvedla přehled nejvýznamnějších projektů – z osmi uvedených je pouze jeden aktuální (GAČR 2011-2013), další uvedené projekty se tematicky částečně odklánějí od záběru oboru (včetně praktického výzkumu pro MMR směrem k regionální politice, MŠMT). Tři z uvedených projektů (GAČR) byly zaměřeny na financování podniků – v době, kdy druhý obor Podnikové finance teprve vznikal (uváděny jsou projekty za posledních 5 let). Pro další období FP VUT podala tři žádosti o granty GAČR – všechny mají v sobě zahrnut rys finančních souvislostí, návrh bilaterálního projektu s Arcadia University z USA „Inovační potenciál diverzifikačních týmů v globálním podnikání“ odpovídá současnému výzkumnému zaměření fakulty „Diverzifikační management a rozvoj podnikání“. Kromě toho FP VUT uvádí další projekty specifického vysokoškolského výzkumu. Na uvedených projektech se podílejí studenti DSP. AK konstatuje, že výzkumné zaměření projektů odpovídá oborovému zaměření částečně s tím, že v sobě soustředí všechny projekty oboru Podnikové finance.

Akademičtí pracovníci

Garantem oboru je prof. Ing. Vojtěch Koráb, Dr., MBA, uznávaný odborník především v oblasti malého a středního podnikání a managementu. Oborová rada – jak již bylo řečeno, je univerzální pro oba obory, z devíti členů je šest z FP VUT, po jednom z ESF MU Brno, PEF MENDELU v Brně a FES Univerzity Pardubice. Složení této oborové rady odpovídá standardům, je reprezentativní a odráží potřeby široce koncipovaného oboru Řízení a ekonomika podniku.

Ve studijním oboru působí 25 školitelů, z nichž je 6 starších 65 let, jsou převážně z vlastního pracoviště, pouze 3 školitelé jsou z jiných vysokých škol. Dva školitelé jsou nehabilitovaní (z toho s jednou docenturou bez habilitace). Disertační práce, které tito školitelé vedou, odpovídají jejich odbornému zaměření i publikačním výstupům. U publikační činnosti těchto akademických pracovníků především převažují statě z konferencí, též monografie (řada z nich z domácího akademického nakladatelství CERM), chybí ve větší míře publikace uveřejněné v renomovaných zahraničních časopisech. V případě školitelů AK upozorňuje na riziko vedení velkého počtu doktorandů souběhem „vlastních“ doktorandů na FP VUT a doktorandů vedených na jiných školách buď v rámci dalšího úvazku, nebo i v případě jiného typu pracovně právního vztahu.

Otázkou je také míra zkrácení počtu doktorandů vedených školitelem daná jevem označitelným jako „aktivní přerušení studia“. Bylo zjištěno, že studenti, kteří složí státní zkoušku, často nastupují přerušení, aby nečerpali dobu studia v době, kdy neplní žádné studijní povinnosti a „jen“ pracují na dizertaci (ze složení všech ostatních studijních povinností, jakož i státní zkoušky lze soudit odhodlání studium úspěšně dokončit). Takovým studentům je zachován přístup na fakultu, do knihovny i do elektronických databází. Je zřejmé, že právě studenti pracující na dizertační práci potřebují své školitele nejvíce, ti se jim proto věnují i ve chvíli, kdy je jejich studium přerušeno. Je tedy pravděpodobné, že takoví studenti „vytěžují“ své školitele více, než v prvních letech studia, ve formálních počtech ovšem s ohledem na přerušení nefigurují.

Z 10 přednášejících jsou 3 starší 65 let, dva jsou pracovníky jiných vysokých škol. Kromě toho mají někteří kmenoví zaměstnanci školy ještě další úvazky na jiných vysokých školách u nás i na Slovensku, jejich deklarované úvazky však nepřekračují požadavky vyplývající ze Standardů AK pro studijní programy. FP VUT deklarovala ve své zprávě, že došlo k redukci počtu předmětů – ze 14 na 9, na výuce jednoho předmětu se podílí více vyučujících. V povinných předmětech oboru je však nutné konstatovat, že by bylo vhodné, aby především předmět Teorie ekonomických věd přednášeli kmenoví zaměstnanci FP VUT (přednášející EF TU Liberec, který má ještě 0,5 úvazku na UK Praha, a přednášející z FAME UTB ve Zlíně – neuveden celý úvazek na Panevropské univerzitě Bratislava). Tuto situaci si však FP VUT uvědomuje, připravuje pro tyto předměty vlastní pedagogy, i když je ve zprávě konstatováno, že „náročnost vyučujících má za následek, že v tomto předmětu je nejvyšší neúspěšnost studentů u zkoušky“ – tuto náročnost by ovšem i vlastní pedagogové měli dodržet (ve spolupráci se stávajícími). Další přednášející jsou kmenovými pracovníky FP VUT a jejich odborné zaměření odpovídá přednášeným předmětům.

Studenti, disertační práce

Mezi povinnosti studenta patří složení zkoušek – povinných, oborových, jazykových a volitelných – podle zaměření disertační práce. Povinnosti studenta jsou stanoveny v individuálním studijním plánu, který je jednou ročně vyhodnocován (k 31. 8.) a aktualizován. Aktivita doktorandů (studijní, pedagogická a vědecká činnost) jsou hodnoceny bodovým systémem. Je stanoven minimální počet bodů, který je nutný pro postup do dalšího roku studia (jejich nedosažení – bez závažných důvodů – vede k ukončení studia). Motivačním faktorem plnění povinností je systém odstupňovaných stipendií předvídatelně definovaný směrnicí pro realizaci DSP. Zatímco dosud byla motivace cílena převážně na (včasné) plnění studijních povinností, nová směrnice signalizuje zvýšený důraz na váhu vědecko-výzkumné činnosti a také podporu zahraniční mobility. Většina doktorandů je spolu se svými školiteli zapojena do projektů specifického výzkumu.

Studijní povinnosti doktorandů jsou stejné v prezenční i distanční formě studia. Prezenční doktorandi jsou však zapojeni do výuky, za níž jsou i honorováni, je tedy zřejmá jejich povinná přítomnost na pracovišti. Na rozdíl od kombinovaných studentů, u nichž se předpokládá samofinancování, však mají zároveň možnost získat finanční prostředky na účast na konferenci. Fakulta disponuje dobře vybavenou knihovnou, samozřejmě jsou licence k řadě zahraničních online databází. Knihovna vychází doktorským studentům vstříc s nákupem požadované literatury, pakliže ji dosud nevládní.

V období od roku 2006 do roku 2011 bylo obhájeno 49 disertačních prací. Lze konstatovat, že starší práce vykazovaly oproti novějším daleko více formálních nedostatků (v některých disertacích AK objevila hrubé chyby dokonce v poděkování školiteli), především v citační kultuře, celkovému pojetí a zaměření směrem k oboru Řízení a ekonomika podniku. Směrem k současnosti se také více objevovala témata většího akcentu na propojování témat s infromatickým pohledem, řada prací zůstala ve velmi obecné rovině. V seznamu výstupů doktorandů, kteří již obhájili svou disertační práci, převažují výstupy z konferencí uveřejněné ve sbornících, v některých případech s nedostatečným označením stránkového rozsahu.

Ve skupině řešených disertačních prací je několik problematických témat, která se vymykají zaměření oboru (především z oblasti modelování, informatiky, informačních systémů): Např. práce „*Řízení spokojenosti zájmových skupin s kvalitou služeb vysokých škol*“ – uvedená práce kromě toho obsahuje velmi slabé a obecné závěry a vyznačuje se nekvalitní prací s literaturou. Tyto nedostatky ostatně uvádí i jeden ze tří oponentských posudků.

Mezi řešenými pracemi jsou některá témata zadávána vícekrát (např. „*Stanovení klíčových faktorů úspěšnosti Competitive Intelligence*“ třikrát), téma „*Internetové nástroje pro celoživotní vzdělávání v sektoru IT*“ zcela vybočuje ze zaměření oboru. Dále je třeba konstatovat řadu témat zaměřených do oblasti podnikových financí, které byly obhájeny v oboru Řízení a ekonomika podniku: jsou to např. práce „*Problematika financování podniků*“; „*Harmonizace a zdaňování korporací v EU*“; „*Financial Reporting Quality Control for Internal Control Implementation*“; „*Finanční reporting*“ nebo; „*Metody oceňování dlouhodobých hmotných aktiv v podniku*“

Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že obor Podnikové finance (viz. dále) vznikl v podstatě vyčleněním z širěji pojatého studijního oboru Řízení a ekonomika podniku.

K povinnostem studenta před obhajobou disertační práce patří její prezentace na vědeckém zasedání školícího pracoviště (od ak. roku 2011/2012). Studenti DSP prezentují své práce na doktorandských konferencích FP VUT i dalších fakult v ČR, na konferencích jiných pracovišť (včetně úhrady vložného z prostředků fakulty) nebo ve fakultním časopise *Trendy ekonomiky a managementu*. Školitelé mají povinnost dohlížet na kvalitu odesílaných statí k otištění. Sympatickým krokem FP VUT je skutečnost, že kromě povinného předmětu metodologie vědecké práce mají studenti DSP možnost navštěvovat kurzy základů vědecké práce organizované brněnskou pobočkou Akademie věd ČR.

Mobilita studentů se postupně zvyšovala – první student vyjel v ak. roce 2007/2008, v ak. roce 2009/2010 jich bylo 10 a v posledním ak. roce 23 (šlo o výjezdy v rámci projektů Erasmus a Free movers). V rámci čtyřletého oboru bude stáž na zahraniční univerzitě nebo výzkumné instituci povinnou součástí studijního plánu.

2. Studijní obor Podnikové finance

Výzkumná činnost

Pro obor Podnikové finance platí konstatování oboru Řízení a ekonomika podniku: Tento obor má uvedeny totožné granty i výzkumné projekty. Je tedy ke zvážení, zda pěstovat tak úzce zaměřený obor, který je v podstatě velmi úzkou oblastí činností, která s řízením podniku a podnikovou ekonomikou souvisí.

Akademičtí pracovníci

Garantem oboru je prof. Ing. Oldřich Rejnuš, CSc., profesor oboru Odvětvová ekonomika a management. Z pěti nejdůležitějších publikací uvádí monografii o finančních trzích, dva články v časopise vydávaném FP VUT a jeden ze zahraniční konference. Jeho publikace sice tematicky odpovídají oboru, ovšem kvalitativně chybí přece jen větší zapojení do konkurence odborných časopisů, zcela chybí výstupy v renomovaných zahraničních časopisech.

Na zabezpečení oboru se podílí 14 školitelů, skupina školitelů z FP VUT je zároveň školiteli oboru Řízení a ekonomika podniku, výjimkou jsou dva školitelé z jiných vysokých škol, tři školitelé jsou ve věku nad 65 let. Přednášející jsou totožní s druhým oborem a situace je totožná jako u oboru Řízení a ekonomika podniku.

Studenti, disertační práce

Z obecných konstatování platí stejná zjištění jako u předchozího oboru. Řešené disertační práce odpovídají zaměření oboru Podnikové finance. Co se týká zahraniční mobility studentů tohoto oboru, v posledním ak. roce vyjeli 4 studenti. Kvalitu disertačních prací ještě nebylo možné posoudit, protože první absolventi by měli být teprve v ak. roce 2012/2013.

Závěry

FP VUT uskutečňuje doktorské studium ve shodě s akreditací. Pokud jde o odborné zaměření studijního oboru „Podnikové finance“, to se ukazuje být spíše podmnožina již zavedeného a „tradičního“ oboru „Řízení a ekonomika podniku“. S tím souvisí i složení oborové rady – jediné pro oba obory, což jistým způsobem signalizuje, že se v podstatě jedná o jednu a tutéž oblast. Tomu také odpovídá vědecko-výzkumná základna, zaměření akademických pracovníků v kategorii přednášející a školitel a nasměrování témat disertačních prací.

AK kladně hodnotí vedení FP VUT ve snaze o zvyšování kvality školitelů (v rámci hodnocení školitelů jsou udělovány od roku 2010 tzv. motivační odměny za publikační činnost, na druhou stranu se snížil počet školitelů v důsledku jejich nedostatečné publikační činnosti), zlepšování jejich věkové struktury a zvyšování jejich počtu. Díky rozšiřujícím se mezinárodním kontaktům se zvýšily v posledním ak. roce mobility studentů, snaha fakulty o další zvyšování je patrná jak ze zavedení povinné zahraniční mobility, tak ze zavedení příspěvku na dlouhodobý zahraniční pobyt doktoranda.

Doporučení pro vedení vysoké školy a fakulty:

- Zvážit, zda existence „dvojjediného oboru“ nevede k oslabení potenciálu fakulty a případně zjednodušit strukturu DSP ve prospěch podnikové ekonomiky (má-li být podniková ekonomika v budoucnu zachována jako doktorský obor).
- U počtu disertačních prací na jednoho školitele by bylo vhodné zohlednit i další aktivity školitelů na jiných vysokých školách – tak, aby nebyla ohrožena kvalita vedených prací. AK doporučuje omezit počet vedených disertačních prací na 5 na jednoho školitele.
- Soustředit se na další rozvíjení související výzkumné činnosti. Zaměření výzkumu by mělo odpovídat odborné profilaci jednotlivých studijních oborů. Do řešených výzkumných projektů zapojovat studenty.

Kontrola plnění závěrů a doporučení AK:

AK žádá předložení kontrolní zprávy o související výzkumné činnosti (včetně aktuálně řešených výzkumných projektů) a personálním zabezpečení oborů k 1. 9. 2014.